

La dignitat és el primer bé que té qualsevol ésser humà

Entrevista a Bernat Joan, ensenyant i sociolingüista

QUIM GIBERT

Bernat Joan i Marí (Eivissa, 1960) és una de les veus més lúcides entre la nova fornada de sociolingüistes. Diuen que la seva capacitat de treball és prodigiosa. En Bernat no solament és un doctor en Filologia Catalana que fa classes en un institut i a la universitat, sinó que ha conreat la novel·la, el teatre i sobretot l'assaig en l'àmbit de la sociolingüística. Tant *Les normalitzacions reeixides* com *Un espai per a una llengua* són dos llibres de lectura obligada per a qualsevol ànima inquieta d'aquest país. I, per arrodonir-ho, en Bernat Joan és membre del Consell assessor de *Llengua Nacional* i un articulista infatigable.

Bernat Joan i Marí

—**Constatar que la identitat dels pitüosos és la catalana i no cap altra és d'entrada un impacte dolorós i difícil de pair?**

—Per a mi no va ser dolorós, el fet de constatar la meua catalanitat. Crec que es va produir d'una manera força natural, en anar establint contacte amb el català escrit, i en traslladar-me a estudiar a la Universitat de Barcelona. De fet, sempre hi ha hagut molta relació entre Eivissa i Barcelona, i no li costa gaire, a qualsevol persona mínimament desperta, de veure que, nacionalment, eivissencs, mallorquins, barcelonins... formam part d'una mateixa cosa. Crec, per tant, que es va produir el reconeixement amb naturalitat i sense dolor. Els impactes dolorosos es produeixen a partir del moment en què hom, conscientment, intenta ser conseqüent amb la pròpia catalanitat. Aleshores la cosa comença a complicar-se...

—**En quin moment de la teua vida descobreixes que la identitat catalana és la teua autèntica identitat?**

—Vaig descobrir la meua identitat catalana a través d'un procés múltiple. Per una banda, als disset o divuit anys jo era un al·lot idealista que em sentia

atret per les idees anarquistes. Calia, doncs, aconseguir la destrucció de l'Estat (amb majúscules); en el nostre cas, l'estat contra el qual havíem de lluitar, lògicament, era l'Estat espanyol. Partint d'una premissa elemental, se'm va ocórrer que la millor manera per començar a reduir la incidència del poder en les nostres vides seria dividint l'Estat espanyol en quatre o cinc estats diferents. Per això em va atreure, de ben jove, l'independentisme. D'altra banda, el primer estiu després d'haver començat els estudis a Barcelona, vaig tornar a Eivissa amb una maleta plena de llibres d'autors de la «Generación del 98» espanyola. Me'n vaig llegir més d'una trentena en un estiu! I varen ser un antídoto magnífic: vaig veure ben clar que amb aquelles teories i amb aquell personal no hi teníem res a veure.

—**Quin és el detonant o les circumstàncies que et permeten de retrobar-te identitàriament?**

—Estudiar, llegir, viatjar, conèixer els Països Catalans, en comarques diverses, *in situ*, ajuda molt a retrobar la pròpia catalanitat.

—**Com vius inicialment aquesta re-situació identitària envers tu mateix i els altres?**

—La re-situació és problemàtica pel cost personal (a través d'esforç i temps gastat) que suposa el fet d'assumir d'una manera conseqüent la pròpia catalanitat. Si l'assumeixes, també has d'assumir que el teu país no és lliure i has de lluitar per la seua independència; has d'assumir que la teua llengua no és d'ús normal, i has de lluitar per la seua normalització; has d'assumir dèficits reals i després has de treballar —potser durant tota la vida— per intentar resoldre'ls. L'assumpció de la pròpia catalanitat canvia també la relació amb la gent més pròxima, perquè mantens posicions que no formen part de l'ordre establert, però particularment, a un jove llibertari mig anarquista això no el preocupa gaire.

—**Què contestaries a Jaume Santandreu quan afirma (*Brisas*, 15-1-1989): «Els mallorquins som morts. No som res. [...] Jo sempre havia volgut ésser jueu o negre, i així ésser alguna cosa. Ara, als cinquanta anys, he descobert que som una cosa infinitament pitjor: som català?»**

—Jaume Santandreu constata quelcom que resulta del tot tabú, i que molt poca gent s'atreveix a verbalitzar o a escriure: que, als Països Catalans, el volum màxim de xenofòbia que es congrua és precisament contra la població autòctona, la qual, a través d'aquest procés, apareix estrangeritzada. Qui s'atreveria, en un programa educatiu, a tractar el tema, posem per cas, de la xenofòbia hispana existent a Eivissa en contra de la població autòctona eivissenca?

—Els illencs que no s'adonen dels seus trets identitaris catalans és que en el fons del fons no els volen veure?

—En gran part la cosa va per aquí. Entre nosaltres, una manifestació més de l'autoodi és el rebuig de la pròpia catalanitat. Alguns eivissencs i formenters rebutgen la seua catalanitat perquè veuen en els «catalans» els mateixos trets que ells rebutgen en si mateixos. Per tant, es tracta d'una manifestació concreta d'autoodi, que es pot emmarcar en un context més general.

—Per abúlia, per comoditat, per ignorància, per inapetència, per manca de desig, per estupidesa (en el sentit estricte del terme), per analfabetisme, per síndrome d'Estocolm, i potser per d'altres raons que se m'escapen.

—De quina manera caldria explicar i transmetre la catalanitat als pitiüsos, en particular, i a la gent dels Països Catalans en general?

—Promovent la cultura (en general, i la pròpia en particular), alfabetitzant tothom que sigui possible en català, mantenint actituds lingüístiques i nacionals fermes (tan corteses i disteses com es vulgui, però fermes; es pot ser molt flexible en les formes, quan hom és ferm en els principis). I també promovent els intercanvis, encara més, entre la gent dels diversos països catalans.

—Com dissuadir aquesta progressiva castellanització (i afrancesament) ambiental que subtilment al llarg d'aquests darrers vint-i-cinc anys de «democràcia espanyola» s'ha instal·lat en els topants més inhòspits dels Països Catalans?

—Hi hem de respondre a través de decisions, activitats i actuacions que s'escapin del marc que ens ha dissenyat aquest ordre establert de la Transició. La insubmissió nacional pot presentar moltes cares, i sempre serà pedagògica de cara a promoure l'articulació dels Països Catalans.

—Si ara mateix et fessis càrrec d'un àmbit de poder des del qual poguessis redreçar el català i els seus referents identitaris, quines serien les mesures que emprendries tot seguit?

—Dependria del grau de poder que tengués. Si fos ministre d'Educació de la República Federal dels Països Catalans, oficialitzaria en exclusiva el català a l'interior del país i emprendria immediatament les mesures per a convertir-lo en la llengua normal en totes les activitats públiques. Alhora, promouria el coneixement de l'anglès per facilitar la interrelació exterior dels catalans (tenint en compte que formam una comunitat humana semblant a la de molts altres països petits d'Europa). Si, en canvi, em trobava només amb una conselleria insular o autonòmica, miraria d'actuar en els àmbits on la promoció del català pot ajudar a canviar més les actituds en el conjunt de la població: reforçaria

—Penses que el gruix dels illencs presenten que la seva identitat és catalana i que tard o d'hora s'ho han hagut de plantejar en la seva intimitat?

—Pens que sí, a nivells molt diferents, no cal dir-ho. El fet mateix que tothom distingeixi, a les Illes, entre mallorquins, menorquins, eivissencs, formenters, catalans i valencians, per un cantó, i forasters per l'altre, ja marca directament unes fronteres. Ni valencians ni catalans del Principat no són forasters en cap de les illes. I per què? Precisament perquè tots compartim el tret d'identitat fonamental de la nostra nació: la llengua catalana.

—Què hauríem de dir a Biel Majoral quan es pregunta cantant «per què d'aquesta terra nostra surten tants botiflers»?

—Què té? Diners fàcils per a una part de la gent d'aquí, en relació al turisme; dependència econòmica total i absoluta; desenvolupament ràpid i mal planificat; ambició i d'altres misèries humanes. Tot plegat fa un còctel que aplanar el camí de la traïció.

—Per què creus que molts pitiüsos no han desenvolupat un procés, similar al teu, vers la catalanitat?

la catalanització de l'ensenyament i m'adreçaria als agents econòmics per procurar que la normalització lingüística avançés dins el món de les empreses. Així mateix, treballaria per la catalanització dels mitjans de comunicació de masses i procuraria invertir en aquells mitjans que tenguessin com a punt de referència un espai comunicacional català ben autònom.

—**¿Els catalanoparlants s'estimen més l'abnegació, la resignació, el silenci, abans d'haver de passar per conflictius, antipàtics, egoistes?**

—La gent en general sofreix, si els consideren conflictius, antipàtics o egoistes. A ningú no li agrada, això. Per aquest motiu, tothom tendeix a la reducció del conflicte, llevat que tenguí unes conviccions molt fermes i que sigui optimista de cara al futur, o que tenguí uns principis ètics realment insubornables. De tota manera, l'abnegació, la resignació i el silenci tampoc no constitueixen cap bicoca. Es tracta de buscar la manera que no ens calgui ser abnegats, resignats i silenciosos sense haver d'aparèixer per força com a conflictius, antipàtics i egoistes. De tota manera, les etiquetes les hi posen els

contraris als nostres drets, i la dignitat és el primer bé que té qualsevol ésser humà. No hem d'estar en absolut pendents de les etiquetes que ens posin els nostres contraris. Si ho feim, entram directament en el seu joc, jugam en camp contrari i, acceptant aquestes regles del joc, acceptam que jugam a perdre.

—**Com recupera l'autoestima una col·lectivitat com la nostra, històricament maltractada des de fa més de tres segles?**

—Tres segles d'opressió deixen una marca profunda en el nostre disc dur col·lectiu. Per a pal·liar-ne els efectes, resulta del tot imprescindible substituir els cercles viciosos creats, pel que Aracil en deia «cercles virtuoses». Davant la manca de poder propi, es tracta de lluitar per aconseguir més espais de sobirania; davant les actituds lingüístiques claudicants, usar sempre el català; davant el mesellisme i l'ensopiment, la dignitat i l'empenta. Es tracta d'una qüestió d'actituds, en la qual aquells que són capaços de mantenir-se constitueixen un exemple per a aquells que tenen el seu xip encara massa tocat per la marca històrica esmentada.

—**La catalanitat és connotada en negatiu en alguns punts dels Països Catalans. Quins suggeriments faries a tots aquells que no gosen sortir de l'armari per raons identitàries?**

—Que valencians, mallorquins o eivissencs rebutjam la catalanitat és una brama que han fet córrer, bàsicament, els espanyols. En posaré un exemple: en una enquesta realitzada a Eivissa l'any 1990 (els resultats de la qual varen ser publicats, analitzats, comentats i usats per a extreure'n conclusions dins *Llengua i ensenyament a Eivissa* (B. Joan, coord.), Eivissa 1991), es va demostrar que: a) hi havia devers un quaranta per cent de la població que considerava que l'«eivissenc» no era la mateixa llengua que el català, i b) que el noranta per cent d'aquest quaranta per cent eren persones no catalanoparlants! Qui considera, doncs, que els eivissencs no considerem que parlem català (amb el grau d'identificació que aquest sol fet ja suposa)? Els immigrants de procedència espanyola que no s'han integrat mai a la nostra societat per anys i anys que hi visquin. Es tracta, per tant, d'una qüestió d'orgull i de dignitat. ♦

ciutat de festivals

Sant Feliu de Guíxols
COSTA BRAVA - EMPORDÀ

2
anys

Festival Internacional de
Cinema del Medi Ambient

Del 30 de maig al 8 de juny de 2003

5
anys

Festival Internacional
de la Porta Ferrada

Del 5 de juliol al 30 d'agost de 2003